

IASWECE
(TARPTAUTINE ŠTAINERIO/VALDORFO ANKSTYVOSIOS VAIKYSTĖS PEDAGOGIKOS
ASOCIACIJA)

kartu su

LVVPIA
(LIETUVOS VALDORFO VAIKYSTĖS PEDAGOGIKOS INICIATYVŲ ASOCIACIJA)

Laura Butkutė

Socialinių įgūdžių svarba Valdorfo darželyje
Baigiamasis darbas

Tęstinės studijos ikimokyklinės ir priešmokyklinės Valdorfo pedagogikos specializacijai įgyti

2020-2024 m. kursas

Kaunas/Vilnius, 2024

Turinys

ĮVADAS	3
1. SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ SAMPRATA IR JŲ LAVINIMAS VAIKAMS IKI MOKYKLOS	4
1.1. Socialinių įgūdžių samprata	4
1.2. Svarbiausi vaiko socialiniai įgūdžiai iki mokyklos ir jų svarba vaiko ugdymo procese.....	6
1.3. Kodėl svarbu lavinti vaikų socialinius įgūdžius?	10
2. SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMAS VALDORFO DARŽELYJE	13
2.1. Socialinių įgūdžių ugdymas per dienos ritmą	15
2.2. Socialinių įgūdžių ugdymas per santykį su suaugusiais.....	17
2.3. Socialinių įgūdžių ugdymas per laisvą kūrybinį žaidimą.....	19
IŠVADOS	23
REFLEKSIJA	24
LITERATŪRA	25

IVADAS

Temos aktualumas. Socialiniai įgūdžiai vystomi visą gyvenimą, bet jų pagrindas suformuojamas dar vaikystėje. Vaiko socializacija ir pirmoji patirtis su pasauliu prasideda šeimoje, vėliau didesnėse bendruomenėse: darželyje, mokykloje, papildomo ugdymo grupėse ir t.t. Todėl koks bus vaiko kuriamas santykis su kitais ir savimi pačiu priklauso nuo aplinkos reakcijų į jį. Bendraudamas ir būdamas tarp žmonių, o visų pirma iš savo tėvų vaikas mokosi socialinių įgūdžių kopijuodamas jų elgesį t.y. kaip jie reaguoja į vienas kitą, kitus žmones bei į patį vaiką, kaip sprendžia konfliktus, tvarkosi buityje ir susidoroja su kitais gyvenimo iššūkiais. Socialiniai įgūdžiai taip pat yra ir gebėjimas pasirūpinti savimi buitiniame lygmenyje: savarankiškumas, savitvarka, savireguliacija. Kiekvieno vaiko socializacijos procesas labai individualus ir subtilus, todėl, kaip ir kokius socialinių įgūdžių pagrindus vaikas įgis iki septynerių metų, lems jo tolesnės adaptacijos sėkmę mokykloje ir pasaulyje.

Kadangi esu socialinė pedagogė ir mane labai domina vaiko socializacijos procesai, todėl darbas Valdorfo darželyje bei šios studijos atvėrė platesnį ir gilesnį suvokimą apie socialinių įgūdžių ugdymą. Šiuo metu, dirbdama socialine pedagoge valstybiniame darželyje, pastebiu, kad būtent socialinių įgūdžių vystymas tampa vienu iš prioritetinių ugdymo proceso uždavinių ruošiant vaikus mokyklai. Tai ypač aktualu vaikams turintiems emocijų ir elgesio, aktyvumo ir dėmesio, sensorinės integracijos, įvairiapusių raidos ar kitus sutrikimus, kurių skaičius kiekvienais metais ženkliai didėja.

Taigi šiuo darbu siekiu atkreipti tėvelių ir pedagogų dėmesį, o tuo pačiu priminti, kad pirmajame septynmetyje be galo svarbu išugdyti vaiko gerus socialinius įgūdžius, kurie yra pagrindas siekiant sėkmingai įsisavinti akademines žinias bei sėkmingai socializuotis jį supančioje aplinkoje. Ko vertos akademinės žinios, jei vaikas negali sukaupiti dėmesio, valdyti savo emocijų, susitvarkyti ir t.t.?

Problematika: Kiekviena šeima siekia, kad jų vaikas sėkmingai realizuotųsi visuomenėje, mandagiai bendrautų su įvairaus amžiaus žmonėmis, gerai jaustųsi ir noriai siektų akademinių žinių. Paskutinio dešimtmečio statistika rodo, kad vaikams atėjusiems į pirmą klasę trūksta elementarių socialinių įgūdžių. Todėl tam yra būtina suformuoti gerus socialinių įgūdžių pagrindus vaikui iki pradedant lankyti mokyklą.

Darbo objektas: Socialiniai įgūdžiai, jų svarba ir ugdymas Valdorfo darželyje.

Darbo tikslas: atskleisti socialinių įgūdžių svarbą ir kaip jie ugdomi Valdorfo vaikystės pedagogikoje.

Darbo uždaviniai:

1. Apibrėžti socialinių įgūdžių sampratą.
2. Atskleisti socialinių įgūdžių svarbą vaikui.
3. Atskleisti kaip vaikas socialinių įgūdžių mokosi Valdorfo darželyje.

Darbo metodai: Mokslinių literatūros šaltinių analizė.

1. SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ SAMPRATA IR JŲ LAVINIMAS VAIKAMS IKI MOKYKLOS

1.1. Socialinių įgūdžių samprata

Nėra vieno ir visuotinai pripažinto socialinius įgūdžių sąvokos apibrėžimo. Tarptautinių žodžių žodyne (2001) socialiniai įgūdžiai nurodomi, kaip socialus elgesys, kuris gali būti apibūdinamas kaip atitinkantis galiojančias socialines normas, užtikrinantis savęs įtvirtinimo galimybių panaudojimą (elgesio bendravimo; jausmų suvokimo; savikontrolės; streso įveikimo). Pasak R. Malinausko (2011), socialiniai įgūdžiai tai – asmens gebėjimai elgtis taip, kad galėtų sugyventi su kitais asmenimis bei jų grupėmis, bendrauti ir bendradarbiauti. Socialiniai įgūdžiai leidžia asmeniui užmegzti socialinius ryšius, efektyviai spęsti įvairias gyvenimo ir psichologines problemas, padeda suvokti, analizuoti netinkamo elgesio apraiškas, todėl juos būtina ugdyti. Tai nėra gebėjimai, kuriuos žmogus gimęs turi ar neturi. Socialiniai įgūdžiai įgyjami stebint, modeliuojant aplinkinių elgesį bei gaunant grįžtamąjį ryšį apie savo elgesio pasekmes. Jungtinių Amerikos Valstijų psichologo R. M. McFallo (1990) teigimu, socialiniai įgūdžiai yra specifinė elgsena, kuria individas įvykdo iškeltą užduotį, o socialinė kompetencija apibendrina įvertinimą, kad individas užduotį įvykdė adekvačiai. Tokie vertinimai dažniausiai formuluojami remiantis aplinkinių (pavyzdžiui, tėvų, mokytojų ar tos pačios socialinės grupės) nuomone arba lyginant su konkrečiais kriterijais.

Socialiniai įgūdžiai pagal reiškimo būdą gali būti skirstomi į dvi grupes:

- verbalinius (pokalbiai, juokavimas, diskusijos įvairiomis temomis, mokymas ir mokymasis)
- neverbalinius (aktyvus klausymas, kūno kalba).

Socialinius įgūdžius lemia tam tikros aplinkos ypatybės, socializacijos metu įgyjami poreikiai ir lūkesčiai.

Socialinius įgūdžius sudaro:

- socialinis žinojimas - sociokultūrinių veiksnių supratimas ir interpretavimas,
- socialinė elgsena - teigiamų tarpusavio santykių kūrimas, atsakingų sprendimų priėmimas, sudėtingų situacijų konstruktyvus ir etiškas valdymas,
- emocijų valdymas - emocijų atpažinimas, užuojauta, rūpinimasis kitais žmonėmis.

Socialiniai įgūdžiai taip pat reiškia asmens gebėjimą elgtis adekvačiai ir adaptyviai (prisitaikant prie nuolat kintančios socialinės aplinkos), sugyventi su kitais asmenimis ir įvairiomis grupėmis, užmegzti ir plėtoti tarpasmeninius ryšius, ieškoti kompromisų, konstruktyviai spręsti konfliktus, mokytis ir kurti kartu

su kitais žmonėmis, siekti bendruomenės bendrų tikslų, plėtoti socialinę sąveiką, dalyvauti tautos ir bendruomenės kultūriniame, pilietiniame gyvenime, gerbti demokratinės visuomenės gyvenimo principus ir vertybes, pasirinkti sveiką gyvenseną, rūpintis aplinka.

Socialinius įgūdžius galima skirstyti į:

- esminius, kurie stiprina žmonių sveikatą ir gerovę (pavyzdžiui, sprendimų priėmimas, kūrybiškas, kritinis mąstymas, veiksmingas bendravimas, savęs pažinimas, streso įveikimas),
- situacinius (pavyzdžiui, mokėjimas atsisakyti, prieštarauti, nepertraukinėti kalbančiojo, sakyti gerus žodžius ir komplimentus, džiaugtis pagyrimu, užmegzti ir palaikyti kontaktą, pradėti, palaikyti ir užbaigti pokalbį, paprašyti pagalbos, reaguoti į pastabas ar kritiką, atsiprašyti, pripažinti klydus).

Socialiniai įgūdžiai dar gali būti išskiriami į:

- intrapersonalinius t.y. santykio su savimi, kurie siejami su asmens gebėjimu suprasti, kontroliuoti ir tinkamai išreikšti savo mintis, pažinti ir įvertinti savo asmenybės ypatumus, jos stipriąsias ir silpnąsias puses, pasitikėti savimi, kontroliuoti impulsus, motyvuoti save įveikti sunkumus, nustatyti ir stebėti savo ir kitų žmonių veiklos pažangą ir kita.
- interpersonaliniai, kurie apima asmens santykius su kitais žmonėmis, mokėjimą išlaikyti asmeninių ir socialinių siekių harmoniją, išreikšti save atitinkamai kultūrai ir situacijai priimtinais verbaliniais ir neverbaliniais būdais, atsispirti netinkamam socialiniam spaudimui ir kita.

Intrapersonalinio aspekto ugdymas, sudaro sąlygas interpersonaliniam socialumui.

Socialiniai įgūdžiai yra socialinės kompetencijos dalis, padedanti gebėjimui kurti gerus tarpasmeninius santykius. Plačiąją prasme socialinė kompetencija apibrėžiama kaip gebėjimas atitikti visuomeninio gyvenimo reikalavimus. Tai žmogaus emociniai, pažintiniai ir socialiniai įgūdžiai, kurie yra būtini norint susidoroti su pareigomis, būdingomis konkrečiam jo gyvenimo etapui.

Socialiniai įgūdžiai yra glaudžiai susiję su socialinėmis normomis. Socialinės normos – tai elgsenos taisyklės, kuriomis vadovaujasi tam tikra žmonių grupė ir kurios koordinuoja žmonių socialinę sąveiką. Visos socialinės normos kyla iš tam tikro autoriteto ir standartizuoja žmonių elgseną – nustato jų teisių ir pareigų santykį.

Išimokykliniame amžiuje tinkamai formuojami socialiniai įgūdžiai kuria sąlygas vaiko gebėjimams išreikšti save, veikti kūrybiškai, kurti santykius su aplinkiniais, priimti sprendimus konfliktinėse situacijose, valdyti savo veiksmus ir emocijas kritinėse situacijose. Šių įgūdžių formavimo procese svarbų vaidmenį atlieka tiek pedagogai, tiek vaikų tėvai. Todėl labai svarbus abiejų šalių bendradarbiavimas, kuriantis palankias sąlygas vaikų socialiniams įgūdžiams įgyti.

Išanalizavus socialinių įgūdžių sampratą, galima daryti prielaidą, kad tai yra mokymosi būdu įgyjami įgūdžiai, kurie ypatingai svarbūs žmogaus gyvenime bendraujant su aplinkiniais, adaptuojantis prie supančios aplinkos, valdant stresines situacijas ir suvokiant savo emocinę būklę, gebėjimui sėkmingai mokytis, bendrauti ir realizuoti save kaip asmenybę bei gebėjimui mokytis visą gyvenimą.

1.2. Svarbiausi vaiko socialiniai įgūdžiai iki mokyklos ir jų svarba vaiko ugdymo procese

Vienas iš svarbiausių vaikų pasiekimų iki pradedant lankyti mokyklą yra gebėjimas bendrauti bei socializuotis jį supančioje aplinkoje. Šeima – pagrindinė ir pirmutinė vieta, kurioje vaikas įgyja socialinius įgūdžius. Kai apie trečius vaiko gyvenimo metus prasideda “aš pats” etapas, būtina skatinti ir palaikyti vaiko savarankiškumą, kurio negalima slopinti, nes tai vienas pagrindinių socialinių įgūdžių įgijimo elementų.

J. Buttfield (2017) išskiria pagrindinius elementus, būtinus socialinių įgūdžių ugdymui:

- Dėmesys ir susikaupimas. Atliekant veiklą išmokstama nesiblaškyti, susikaupti ir atlikti užduotį iki pabaigos.
- Teksto suvokimas.
- Saviraiška per komunikaciją. Gebėjimas naudoti kalbą, išreikšti save per kūno kalbą, naudojant gestus, veido išraiškas, mėgdžiojimą, akių kontaktą ar kitas alternatyvias komunikacijos formas, leidžiančias išreikšti savo norus, poreikis, mintis ir idėjas.
- Žaidimo įgūdžiai. Savanoriškas įsitraukimas į motyvuojančią veiklą, kuri paprastai siejama su malonumu ir pomėgiais, gali būti, bet nebūtinai, orientuota į tikslą.
- Savireguliacija. Gebėjimas socialiai priimtiniu būdu gauti, išlaikyti ir keisti savo emocijas, elgesį, dėmesį ar aktyvumo lygį, tinkantį konkrečiai situacijai išspręsti ar užduočiai atlikti.

- Vykdomo funkcijos. Aukštesnio lygio samprotavimai ir mąstymo įgūdžiai.
- Planavimas ir stebėjimas. Nuoseklus, daugiapakopis užduoties atlikimas ar veiklos, siekiant iš anksto apibrėžto rezultato.

N. Oguejiofo (2018) išskiria šiuos pagrindinius ikimokyklinio amžiaus vaikų įgūdžius:

- **Smulkiosios motorikos įgūdžiai.** Tai apima mažųjų smulkiųjų raumenų, tokių kaip pirštai ar rankos, naudojimą. Ikimokyklinukas turėtų gebėti laikyti pieštuką, nupiešti apskritimus, kvadratus ir trikampius, kirpti žirkklėmis. Jis taip pat turėtų mokėti apsirengti, užtraukti užtrauktuką, užspausti spaudę ir pan. A. Aiger (2017) pastebi, kad ikimokyklinio amžiaus vaikai valgymui naudoja indus, gali be pagalbos pilstyti skysčius, geba savarankiškai naudotis tualetu.
- **Bendrieji motorikos įgūdžiai,** kuriems įgyti vaikas naudoja ilgaisiais raumenimis. Tai gebėjimas lipti laiptais keičiant kojas, vienu žingsniu mesti ir pagauti kamuolį, šokinėti, lipti, važiuoti dviračiu ir peršokti per žemas kliūtis, nes tai padeda vystyti vaiko pusiausvyros pojūčiui. A. Aiger (2017) pažymi, kad šiame amžiuje vaikas gali vaikščioti linija ir balansuoti ant vienos pėdos. Šiame amžiuje vaikas pradeda lavintis motorikos įgūdžius, leidžiančius pastatyti daugiaaukščius bokštus.
- **Kalbėjimo įgūdžiai.** Vaiko kalba ir kalbos raida reiškia jo gebėjimą ne tik suprasti kalbą, bet ir naudoti ją bendravimui. Ikimokyklinukas vartoja mažiausiai 250 žodžių, moka pasakyti trijų žodžių sakinius, supranta daugiskaitą. Vaikas yra smalsus ir užduoda daug klausimų, žino skirtingų spalvų pavadinimus ir gali mintinai deklamuoti žinomas dainas, eilėraščius ar istorijas. (Oguejiofo, 2018).
- **Kognityvinė raida (intelektinė, pažintinė).** Tai vaiko gebėjimas spręsti problemas, mokytis, mąstyti ir suprasti priežastis. Ikimokyklinukas geba dalyvauti pokalbiuose ir pradeda lavinti savo samprotavimo įgūdžius. Šiame amžiuje vaikas gali papasakoti istoriją su pradžia, dėstymu ir pabaiga, o taip pat žino savo amžių ir adresą, gali identifikuoti sunkesnius du objektus, žino skirtingų formų pavadinimus, skirti lytis ir gali įvardyti savaitės dienas. A. Aiger (2017) pastebi, kad ikimokykliniame amžiuje vaikas gali suskaičiuoti iki 10, žino spalvas ir moka perskaityti savo vardą. Jis žino faktų ir fikcijos skirtumą, todėl gali suprasti skirtumą tarp tiesos ir melo.
- **Socialinis ir emocinis vystymasis.** Vaiko gebėjimas valdyti savo emocijas, bendrauti su kitais ir savarankiškai spręsti iššūkius yra jo socialinio ir emocinio vystymosi rodiklis. Ikimokyklinukas geba laikytis paprastų taisyklių žaidimų metu, jis gali kreiptis į kitus vaikus ir pradėti žaisti su jais mėgstamus žaidimus. Remiantis Amerikos pediatrijos akademijos duomenimis, ikimokyklinio amžiaus vaikai nuo ketverių iki penkerių metų rodo padidėjusį pasitikėjimą savimi ir

savarankiškumą, pvz., gali savarankiškai nueiti aplankyti šalia gyvenančio kaimyno. A. Aiger (2017) išskiria vaiko gebėjimus užmegzti ir palaikyti santykius, lavėjančius konfliktų sprendimo įgūdžius. Šiame amžiuje vaikas reikalauja dėmesio ir tuo pat metu gali parodyti empatiją kitiems. Jis mėgaujasi grupiniais žaidimais ir pradeda suprasti sąžiningo žaidimo sąvoką. Ikimokykliniame amžiuje vyksta intensyvus biologinis vaiko smegenų brendimas, lemiantis vaiko prigimtinių galių sklaidą, fizinę, kognityvinę, emocinę, socialinę jo raidą bei darantis įtaką vaiko mokymosi mokykloje ir tolesnio gyvenimo sėkmei. Vaiko smegenų brendimą ir prigimtinių galių plėtrą skatina kokybiškas ugdymas ir ugdymasis, grindžiamas sąveika ir dialogiškumu (Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, 2014).

Psichologai teigia, kad 3-7 metai – svarbiausias laikas, kuomet reikia skirti nemažai dėmesio vaiko socialinių įgūdžių ugdymui, nes tuo metu formuojasi svarbiausi įgūdžiai, nulemsiantys visą ateities gyvenimą:

- Savarankiškumas – gebėjimas apsitarnauti t.y. apsirengti, pačiam pavalgyti, nusinešti indus ir susitvarkyti savo veiklos vietą, nusiprausti, susidėti drabužius ir pan.
- Pasitikėjimas savimi ir savivertė – vienas iš pagrindinių ir svarbiausių įgūdžių, kurių ypatingai turėtų skatinti tėvai ir auklėtojai. Tai įgūdis, kuris bus prasmingas visą žmogaus gyvenimą iki pat senatvės.
- Gebėjimas bendradarbiauti – laisvi kūrybiniai žaidimai, pasakojimai, dainos ir kita padeda suprasti ir užjausti kitą žmogų.

- Žingeidumas – labai svarbus įprotis, kurį reikia išugdyti ankstyvoje vaikystėje tam, kad išliktų noras mokytis visą gyvenimą.
- Saviraiška. Savęs, savo minčių, jausmų ir pasaulio suvokimo išraiška. Tai yra pagrindas visiems ateities akademiniams pasiekimams - skaitymo, rašymo, matematikos ir kitų mokslų. Mokėdamas išreikšti savo mintis vaikas tampa labiau atviras mokymuisi ir mąstymo vystymuisi.

Svarbiausi intrapersonalinio aspekto socialiniai įgūdžiai, kuriuos turi įgyti 3-7 metų vaikai:

1. bendrauti,
2. bendradarbiauti ir dalintis,
3. klausytis,
4. savikontrolė (emocijų valdymas, taisyklių ir nurodymų laikymasis),
5. stresinės situacijos valdymas,
6. gerbti asmeninę erdvę,
7. užmegzti akių kontaktą,
8. deramai elgtis (geros manieros).

S. N. Elliott (2017) apibrėžia dešimt požymių, rodančių vaiko socialinių įgūdžių brandą:

- Įsiklausymas į kitus.
- Nurodymų supratimas ir vykdymas.
- Grupės taisyklių laikymasis.
 - Atsparumas bendraamžių netinkamoms įtakoms.
 - Gebėjimas prašyti pagalbos.
 - Dalyvavimas pokalbyje.
 - Bendradarbiavimas su kitais.
 - Savikontrolė konfliktinėse situacijose.
 - Atsakingas elgesys su kitais.
 - Kitų gerbimas.

Apibendrinant galima teigti, kad ikimokykliniame amžiuje sparčiai formuojasi vaiko asmenybė, vaikas įgyja ir tobulinasi įvairius įgūdžius (fizinius, emocinius, socialinius ir pažintinius sugebėjimus). Todėl labai svarbu organizuoti kryptingą ir įvairiapusį vaiko ugdymo procesą, užtikrinantį nuoseklią vaiko vystymo(si) fiziologinę ir psichosocialinę raidą. Ypač svarbu ikimokykliniame amžiuje formuoti vaiko socialinius įgūdžius, nes jie yra sėkmingo mokymosi, karjeros ir asmeninio gyvenimo pagrindas.

1.3. Kodėl svarbu lavinti vaikų socialinius įgūdžius?

Ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus svarbu atsižvelgti į jų psichosocialinės raidos ypatumus. Socialiniai įgūdžiai turi būti ugdomi remiantis vaiko psichologines, emocines ir socialines amžiaus ypatybes. Pasak P. C. McCabe ir M. Altamura (2011), per pastaruosius kelis dešimtmečius atlikti tyrimai atskleidė ikimokyklinio amžiaus vaikų socialinės ir emocinės kompetencijos svarbą vėlesnėms akademiniams, socialiniams ir psichologiniams pasiekimams. To pasekoje pastarųjų metų Lietuvos akademinėje mokslinėje literatūroje ir įvairiuose kvalifikaciniuose mokymuose socialiniai vaiko įgūdžiai iškeliami kaip pagrindas vaiko gebėjime sėkmingai integruotis visuomenėje (mokymų programa „Besimokančių darželių tinklas 2023 m.“). Todėl Valdorfo pedagogikos vaikų ugdymo iki 7 metų principai ir metodai gali būti puikiai pritaikyti bei integruoti valstybinių darželių programose bei planuose. Tai ir darau savo kaip socialinės pedagogės darbe siekiant padėti vaikams geriau adaptuotis grupėje, mokytis socialinių įgūdžių, konsultuojant tėvus ar sprendžiant kitus su vaiko pasiruošimu mokyklai susijusius iššūkius.

Lavinti vaiko socialinius įgūdžius visų pirma svarbiausia dėl to, kad vaikas gebėtų save suprasti, gebėtų priimti savo ir kitų jausmus, žinotų ką su jais daryti, gebėtų ieškoti pagalbos, gebėtų suprasti savo poreikius bei juos išreikšti ir patenkinti arba rasti kas tai gali padaryti. Socialiniai įgūdžiai taip pat svarbūs, nes padeda vystyti savireguliaciją, streso, frustracijos valdymą, „aš esu tinkamas toks koks esu“, saugumo, pasitikėjimo savimi jausmus.

Geri socialiniai įgūdžiai leidžia vaikui pilnavertiškai bendrauti su kitais žmonėmis, kurti ir palaikyti santykius, išreikšti savo jausmus ir suprasti kitų žmonių emocijas bei būtų savarankišku pagal savo amžiaus galimybes. Silpnai išvystyti socialiniai įgūdžiai iki pradedant lankyti mokyklą gali apsunkinti vaiko gebėjimą susidoroti su kylančiomis emocijomis ir tinkamai jas reikšti, adaptuotis naujuose kolektyvuose bei sutelkti dėmesį įsisavinant akademines žinias. Socialinių įgūdžių stokojantiems vaikams iššūkiu tampa ir gebėjimas prisitaikyti prie besikeičiančių aplinkybių.

Vaikai, kurie turi stiprius socialinius įgūdžius, greičiausiai lengviau susidraugaus bei mokės išlaikyti draugystę. Ikimokyklinio amžiaus vaikams draugystė suteikia galimybę praktikuoti sudėtingesnius socialinius įgūdžius, tokius kaip problemų ir konfliktų sprendimas. Tokie socialiniai įgūdžiai kaip mokėjimas dalintis, klausyti kitų, bendradarbiauti ir laikytis taisyklių ir panašiai, taip pat gali padėti vaikams pasiekti geresnių mokymosi rezultatų. Remiantis „American Journal of Public Health“ paskelbtu tyrimu, vaiko lavinti ir įgyti socialiniai ir emociniai įgūdžiai darželyje gali būti didžiausia sėkmės prognozė suaugus. Taip pat tyrimai parodo ir kitą pusę. Vaikai, kuriems trūksta socialinių ir emocinių

įgūdžių, dažniau linkę piktnaudžiauti narkotinėmis medžiagomis, turi santykių ir teisinių problemų. Kasdieniame gyvenime socialinių įgūdžių trūkumas pasireiškia įtampa. Jeigu nėra lavinamas įgūdis - bendrauti su kitais, tai gali sukelti stresą. Pavyzdžiui, buvimas toli nuo šeimos sukelia vaikams stresą, dėl to gali atsirasti ir fizinių negalavimų. Gera žinia ta, kad galima mokyti socialinių įgūdžių. Niekada nėra per anksti pradėti rodyti vaikams, kaip tinkamai bendrauti ir megzti ryšius, o pirmiausia su savimi pačiu.

Galima išskirti dar keletą priežasčių, kodėl socialiniai įgūdžiai yra svarbūs:

- **Geriau suprasti ir priimti kitus žmones:** Socialiniai įgūdžiai padeda vaikams kurti empatiją, suprasti kitų žmonių perspektyvą ir geriau bendrauti su įvairių kultūrų atstovais. Tai leidžia jiems kurti gerus tarpusavio santykius ir prisitaikyti prie įvairių socialinių situacijų. Gerų santykių su bendraamžiais pagrindu formuojasi šie vaikų socialiniai įgūdžiai: mokėjimas reikšti jausmus, išgirsti, pagarba vienių kitiems, bendradarbiavimas. Socialiai kompetentingi vaikai būna draugiški, sugeba suvokti savo jausmus ir juos išreikšti, taip pat suvokti kitų asmenų emocijas ir jausmus. Socialinės kompetencijos stokojantys vaikai elgiasi impulsyviai, nesugeba išlaikyti draugystės, įvardyti savo jausmų, įsijausti į kito žmogaus būseną, nepasitiki savimi, todėl sunkiau pritampa, jaučiasi vieniši ir nelaimingi.
- **Savireguliacija ir empatija:** Vaikai pradeda mokytis valdyti savo elgesį, kontroliuoti impulsus suprasti savo ir kitų žmonių emocijas bei nuotaikas. Jie įgyja gebėjimą jausti empatiją ir padėti kitiems.
- **Geriau susidoroti su emociniais sunkumais:** Socialiniai įgūdžiai padeda vaikams suvokti ir valdyti savo emocijas, kalbėtis apie jas su kitais žmonėmis ir rasti tinkamus būdus išspręsti problemas. Tokiu būdu vaikai mokosi bendrauti, ieškoti kompromisų ir suprasti, kaip jų veiksmai gali paveikti kitus. Tai svarbu siekiant išvengti depresijos, nerimo ir kitų emocinių sunkumų bei skatinti gerą psichologinę savijautą.
- **Dalinimasis ir bendradarbiavimas:** Ikimokyklinio amžiaus vaikai pradeda mokytis dalintis žaislais ir patirtimi su kitais vaikais. Jie taip pat įgyja supratimą apie bendradarbiavimą, bendrą tikslą, planavimą ir dalijimąsi užduotimis.
- **Stipresni bendruomenės ryšiai:** Turint gerus socialinius įgūdžius, vaikai gali aktyviai dalyvauti savo bendruomenėje, būti socialiai atsakingi ir padėti kitiems. Tai leidžia jiems kurti stipresnius tarpusavio ryšius, išmokti iš kitų žmonių ir prisidėti prie savo aplinkos gerovės.
- **Socialinių normų ir taisyklių suvokimas:** Vaikai pradeda suprasti bendrąsias socialines normas ir taisykles, kurios nustato tinkamą elgesį visuomenėje. Jie mokosi taisyklių šeimoje, darželyje, mokykloje ir kitose socialinėse aplinkose.

- **Geresnis mokymasis mokykloje:** Socialiniai įgūdžiai yra svarbūs mokykloje, nes padeda vaikams geriau bendrauti su mokytojais ir mokiniais, aktyviau dalyvauti pamokose, dirbti komandose, išreikšti savo nuomonę ir spręsti problemas. Tai gali turėti teigiamą poveikį jų mokymosi rezultatams ir savimotyvacijai.
- **Sėkmingas ateities karjeros plėtojimas:** Socialiniai įgūdžiai, tokie kaip komunikacija, bendradarbiavimas, lyderystės gebėjimai ir gebėjimas tinkamai tvarkytis su konfliktais, padeda vaikams tapti sėkmingais profesinės karjeros srityje. Geros tarpasmeninės komunikacijos įgūdžiai taip pat prisideda prie gerų kolegų santykių, bendradarbiavimo ir galimybės dirbti komandose.

Septynmečio vaiko socialiniai įgūdžiai parodo socialinę brandą ir pasiruošimą mokyklai:

- Vaiko gebėjimas pasirūpinti savimi: apsirengti, užsirišti batus, praustis ir pan.
- Atlikti paprastus kasdieninius darbus kartu su tėvais: nuvalyti ar padengti stalą, padėti gaminti maistą, tvarkyti namus, meistrauti ir t.t.
- Vaikai, kurie subrendę mokyklai, geba aiškintis ir spręsti santykiuose iškilančias problemas. Taip pat jie pasiruošę derinti savo ir kitų vaikų norus, poreikius, jausti empatiją.
- Empatija mažiems vaikams.
- Reflektyvumas savo vidiniams išgyvenimams.
- Gebėjimas susikaupti, klausyti, dirbti.
- Gebėjimas žavėtis, patirti nuostabą, džiaugsmą.
- Gebėjimas verbalizuoti savo poreikius.

Svarbu paminėti, kad kiekvienas vaikas gali vystyti savo tempu, todėl šios įgūdžių dinamikos gali skirtis. Vaikai iki 7 metų mokosi pradinių bendravimo įgūdžių, tokios kaip akinių kontakto palaikymas, mimika ir gestų naudojimas, balso tono keitimas ir bendravimas per kalbą.

Taigi laiku neišsiugdžius svarbių socialinių įgūdžių vaikystėje, jau suaugę patiria įvairių sunkumų - tiek emocinių (stresas, vieatvė, nepasitikėjimas savimi, depresija ir kt.), tiek profesinėje srityje, tiek santykiuose (dažni konfliktai, negebėjimas megzti ir išlaikyti santykiu ir pan.). Todėl labai svarbu, jog vaikystėje, kuomet formuojasi asmenybė, tėvai ir pedagogai padėtų vaikui įgyti reikiamus socialinius įgūdžius, taip padėdami pamatus jo sėkmingai ateičiai, savarankiškumui bei atsakomybės jausmo stiprėjimui. Pirmo septynmečio socialiniai įgūdžiai – sėkmės raktas ne tik mokykloje bet ir gyvenime.

2. SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMAS VALDORFO DARŽELYJE

Valdorfo pedagogikoje didelis dėmesys skiriamas vaikų amžiaus tarpsnių ypatumams. Nors kiekvienas vystosi savitu tempu, tačiau yra ir dėsningumų, kurie būdingi vienam ar kitam amžiaus tarpsniui. Kiekviename vystymosi tarpsnyje vaikas turi tam tikrų fizinių, emocinių ir intelektinių ypatybių, kurioms reikia empatiško ugdomojo atsako – tai yra į vaiką orientuoto ugdymo pagrindas.

Valdorfo darželyje socialiniai įgūdžiai mokomi per įvairias veiklas, žaidimus, meną, muziką ir grupinį darbą. Čia vaikas gali saugiai mokytis ir tobulinti savo socialinius įgūdžius nepatirdamas didelio spaudimo, o tiesiog įsiliedamas į dienos ritmą, per laisvą žaidimą, bendravimą su įvairaus amžiaus vaikais bei suaugusiais. Martzog, P., Kuttner, S., & Pollak, G. (2016) atliko tyrimą, kuriame lygino Valdorfo ir valstybinių mokyklų mokinių socialines – emocines kompetencijas. Rezultatai parodė, kad Valdorfo grupės respondentai turėjo gerokai aukštesnius emocijų valdymo, empatijos ir kitas socialines kompetencijas nei valstybinės mokyklos tiriamieji. Buvo nustatyta, kad tokiems rezultatas didžiausią įtaką turi Valdorfo pedagogikoje aktyviai vykdomos meninės, laisvos kūrybinės veiklos. Todėl galime daryti prielaidą, kad Valdorfo pedagogikos taikomi ugdymo metodai padeda geriau ugdyti vaikų socialinius įgūdžius ir taip paruošia vaikus sėkmingesniai įsiliejimui į visuomenę.

Norint geriau suprasti kaip Valdorfo darželyje ugdomi socialiniai įgūdžiai svarbu paminėti kuo ypatingas pirmas septynmetis pagal šią pedagogiką:

- Svarbiausia užduotis šiame amžiaus tarpsnyje patirti, kad pasaulis yra geras.
- Vaikas turi turėti galimybę įvairiapusiškai judėti ir daug laisvai žaisti, nes tai yra tiek psichinės tiek fizinės sveikatos pagrindas.
- Būtinai subalansuotas dienos ritmas: įkvėpimas – iškvėpimas, padeda harmoningai patirti savo kūną ir pasijauti šio pasaulio dalimi. Miegas yra svarbi ritmo dalis atitinkantis vaiko amžių. Nakties miegas daug svarbesnis, jei vaikai eina laiku miegoti ir išmiega 12 val naktį, tai tada kai vaikui jau yra 4-5 metų, pietų miegas kartais gali tapti trikdančiu faktoriu užmigti vakare.
- Augimo jėgos tausoja ir nukreipiamos vaiko fiziniui augimui bei organų vystymuisi, tam, kad būtų sukurtas pagrindas ateityje netrikdomai įsisavinti akademines žinias. Per anksti pažadintos mąstymo jėgos atima iš vaiko galimybę harmoningam psichikos ir kūno vystymuisi. Tai vienas svarbiausių Valdorfo pedagoginių aspektų.
- Vaiko ugdymas remiasi pavyzdžio – pamėgdžiojimu principu. Vaikas mokosi neformaliai, nuolatos iš artimų žmonių veiklos, taip formuojasi įpročiai, stiprėja valia. Vaikas mėgdžioja ne tik išorinius dalykus, bet ir suaugusiojo vidinę būseną.

Pirmo septynmečio etapai pagal Valdorfo pedagogiką:

1 – 3 metai:

- Visos jėgos sutelkiamos į galvos smegenų, nervų sistemos vystymąsi, dantų augimą, išmokstama vaikščioti, kalbėti, pradeda mąstyti.
- Svarbiausia saugumas, santykių pastovumas ir bazinių poreikių patenkinimas.
- Labai svarbūs pojūčiai.
- Užsimezga svarbiausi šeimyniniai ryšiai: tėvai yra viskas.
- Apie 2,5-3 metų pasakoma „aš“, „atsibunda“ sąmonė, prasideda krizė.

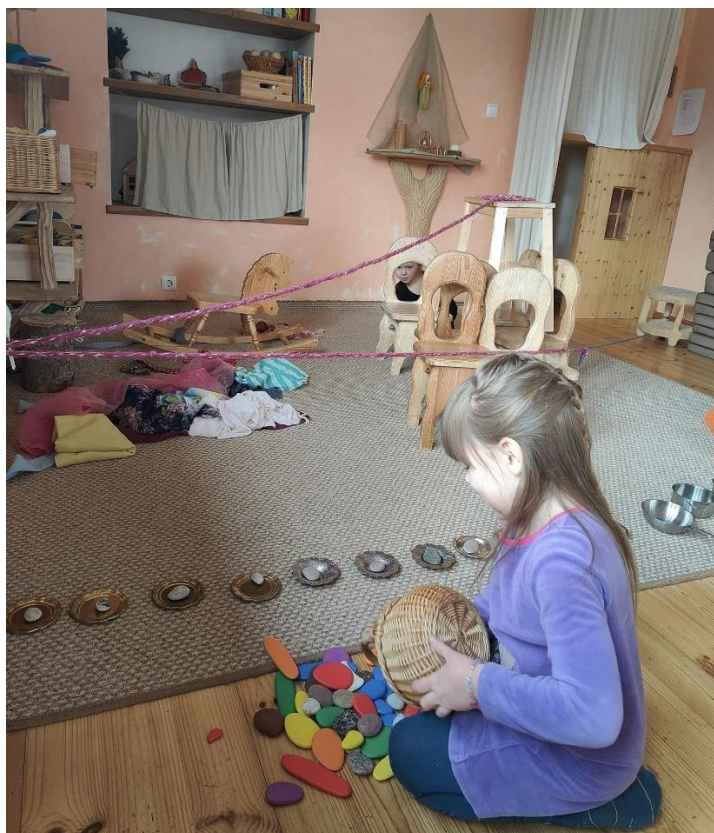
3 – 5 metai:

- Aktyviausiai formuojasi kraujotaka, kvėpavimo ir ritminė sistemos. Ritmo nebuvimas dažna negalavimų priežastis.
- Tai metas kada vaikas pradeda dalyvauti kolektyve.
- „Aš pats“ įsitvirtinimo metas.
- Tai pats geriausias laikas vaikui tapti savarankišku ir mokytis socialinių įgūdžių: apsirengti, susitvarkyti žaislus, mandagaus bendravimo, pagarbos ir t.t.
- Ima reikštis atmintis, fantazija, atsiranda prisiminimai.

5 – 7 metai:

- Pagrindinės formavimosi jėgos nukreiptos į virškinimo sistemą ir galūnes, keičiasi veido ruožai, išilgėja kūnas, vystosi vidaus organai.
- Pradeda kristi pieniniai dantys.
- Atsiranda valinga atmintis, dar aktyviau ima reikštis vaizduotė. Fantazija naudojama kaip įrankis.
- Tai pasiruošimo mokyklai metas, kai vaikas pradeda domėtis ne tik savimi ir ką aš galiu, bet ir kitu suaugusiu žmogumi.
- Apie 6 metus su abstraktaus mąstymo atsiradimu prasideda individualėjimas, ateina nuobodulio krizė, pirmą kartą vaikas suvokia apie mirtį, kad tėvai gali numirti.

Svarbu paminėti, kad iki septynerių metų vaikas labai sparčiai auga ir visi jo kūno organai įgauna tokią formą, kuri bus visą gyvenimą. R. Štaineris sakė, kad jei tėvai linkę intelektualiai lavinti vaikus iki septynerių metų, tai turės neigiamos įtakos jų fiziniam kūnui, o vėliau tai atsilieps sveikatai. Intelektualiai lavindami vaiką iki 7 m. mes atitraukiame jo gyvybines jėgas, kurios šiuo metu skirtos fizinio kūno „statybai“. Labai dažnai galime pamatyti, kad intelektualus vaikas yra blyškios odos, silpnos sveikatos, nemėgsta judėti, jam sunku įsitraukti į aktyvius, laisvus žaidimus.

Geriausiai visus vaiko amžiaus tarpsnius iki septynerių metų apibendrina M. D. Compani ir P. Lang knygoje „Valdorfo vaikų darželis šiandien“ (2015, p.71): „Pirmieji metai pasitarnauja susipažinimui su aplinka ir pasaulio pažinimui. Kitas žingsnis – didelis, kokybiškai naujas antras žaidimo etapas: vaiko kalba jau taip išvystyta, kad jis gali pasakyti, ko nori, mokosi išreikšti savo jausmus; vystosi socialiniai gebėjimai; atsiveria vaiko sielos erdvė. Trečiame žingsnyje įsivaizduojamasis pasaulis užsiveria ir, baigiantis vaikų darželio etapui, aiškiai matyti, kaip iš jo kūno ir sielos patirčių, kurias įgavo žaisdamas, susiformuoja priežastiniai ryšiai. Jis jau subrendęs mokyklai“.

2.1. Socialinių įgūdžių ugdymas per dienos ritmą

Ritmas - (pranc. *rythme*, lot. *rhythmus* < gr. *rhythmos* - darnumas, proporcingumas): ko nors pasikartojimas vienodais laiko tarpais; ko nors nustatytas eiliškumas. Ritmas tai dviejų priešybių subalansavimas (įkvėpimo ir iškvėpimo, garso ir tylos). R. Štaineris vieną iš pagrindinių valios ugdymo principų laiko pasikartojimus, kurie yra tvirtos valios pagrindas.

Mažiesiems vaikams ritmas būtinas, nes jie nepažįsta valandų ir tik nusistovėjusio ritmo dėka skiria paros dalis. Ritmo dėka vaikai mokosi paskirstyti laiką, orientuotis jame. Diena tik tuomet yra ritmiška,

kai tie patys dalykai kartojasi kasdien tuo pačiu metu. Jeigu kiekvienai dienai nustatomas naujas ritmas, tai nėra jokio ritmo. Ritmas Valdorfe darželyje kuriamas remianti viena labai svarbia taisykle: „įkvėpimas“ ir „iškvėpimas“ turi eiti vienas po kito. Tai reiškia, kad ritmas sukuriamas kaitaliojant bendrus grupės užsiėmimus, reikalaujančius koncentracijos, su laisva vaikų veikla, kai jie žaidžia daugiau ar mažiau savarankiškai.

Valdorfo darželyje ritmas reiškiasi nedideliais tam tikrais laiko intervalais: dienos aktyvumo ir ramybės fazės. Todėl, darželyje diena suskirstyta taip, kad vaikai turi nemažai galimybių būti aktyvūs, laisvai žaisti, pabėgioti ir pašūkauti, o tai pat – nurinti, priimti informaciją, valgyti, klausytis pasakos. Žinodami, ko gali tikėtis iš ateinančios dienos, vaikai įpranta patys tvarkytis: plauti rankas, susidėti žaislus, nusirengti bei apsirengti, ramiai valgyti ir pan. Dienos ir savaitės ritmas vaikui duoda saugumo jausmą, stabilų psichikos ir kūno vystymąsi. Ritmiškas darželio gyvenimas padeda vaikams harmoningai vystytis, palaiko jų vidinę pusiausvyrą. Teisingas dienos ritmas padeda formuotis teisingoms kūno organų formoms, o pasikartojantys veiksmai taupo vaiko jėgas. Teisingas kvėpavimas suteikia laisvės. Kai susidaro gyvenimo ritmas, nebėra reikalo taikyti neefektyvių priemonių: vaiko barti, bausti ar moralizuoti. Vaikui reikalingas ritmas, kuris suteikia saugumo, o kuomet vaikas jaučiasi saugus, tuomet kyla mažiau chaoso, vaikai yra ramesni.

Remiantis R. Kabailaitės magistro darbu „Valdorfo pedagogikos įgyvendinimas Lietuvos ikimokyklinio ugdymo institucijose“, galima teigti, kad dienos ritmo laikymasis yra be galo reikšmingas vaiko socialinių įgūdžių vystymui:

Ką vaikams duoda dienos ritmas?

Optimalus vaiko ritmas pirmame septynmetyje turėtų būti:

- 10-12 val. miegas,
- 6 val. buvimas sociume,
- 6 val. buvimas ramioje ir saugioje aplinkoje.

Apibendrinant, galime teigti, kad ritmas Valdorfo darželyje ypač padeda ugdyti socialinius įgūdžius ir suteikia vaikams saugumo, stabilumo jausmą.

2.2. Socialinių įgūdžių ugdymas per santykį su suaugusiais.

Valdorfo darželyje vaiko ir auklėtojos santykis yra ypatingas, kuris skatina pasitikėjimą, rūpestingumą ir glaudų ryšį tarp jų. Šis santykis grindžiamas koncepcija, kad auklėtoja yra šalia vaiko kaip sąmoningas autoritetas vertas pamėgdžiojimo, kuris supranta bei atliepia vaiko individualumą ir skatina jo vystymąsi. Valdorfo pedagogikos auklėtoja turi suprasti vaiko norus, jausmus, su meile, ramiai stebėti, kuo mažiau kištis, o sudaryti galimybę pamėgdžioti šalia esantį suaugusįjį, tuomet vaikas natūraliai lavės. Darželyje vaikas stebi, kaip auklėtoja atlieka kasdienes namų ruošos darbus – valo dulkes, plauna indus, šluoja grindis, laisto gėles, prižiūri augalus, juos sodina, siuva, mezga, velia ir t.t.

Štai keli pagrindiniai aspektai, kurie apibūdina vaiko ir auklėtojos santykį Valdorfo darželyje:

1. Ilgalaikis ryšys: Valdorfo darželyje dažniausiai vienas auklėtojas liks su ta pačia vaikų grupė, kurios nariai keičiasi kasmet. Tai leidžia vaikui ir auklėtojui kurti ilgalaikius ryšius, kuriuose vaikas jaučiasi saugus ir priimtas.
2. Rūpestingumas ir individualus dėmesys: auklėtojos Valdorfo darželyje stengiasi kiekvienam vaikui skirti individualų dėmesį ir rūpestį. Jos stebi vaiko vystymąsi, supranta jo individualius poreikius, talentus ir pomėgius, bei remia jo asmeninį augimą ir saviraišką.
3. Palaikoma saugumo ir pasitikėjimo aplinka: auklėtoja yra pavyzdys ir šaltinis, iš kurio vaikas gauna saugumo ir pasitikėjimo jausmą. Vaikui suteikiamas erdvė ir laikas išreikšti savo mintis, jausmus ir idėjas, o auklėtoja yra prieinama ir pasiruošusi klausyti bei padėti išspręsti kilusias problemas.
4. Skatinama laisvė žaisti ir kūryba: auklėtojos Valdorfo darželyje skatina vaikus laisvai žaisti ir kurti, tuo pačiu išlikdamos dėmesingomis stebėtojomis ir įsikišdamos tik būtinybei esant. Jos suteikia vaikams laisvę išreikšti savo fantaziją, domėtis pasauliu, ieškoti atsakymų į klausimus ir išbandyti naujus dalykus.
5. Riba ir disciplina: auklėtojos Valdorfo darželyje taip pat padeda vaikui suvokti ribas ir suprasti taisykles. Jos skatina gerus elgesio įpročius, drausminimą ir savireguliaciją, pagarbą ir teigiamą bendravimą su kitais. Riba ir disciplina skatinama ne autoritariniu būdu, bet suprantamai ir pagarbos pilna atmosfera, kuri padeda vaikui išmokti socialinių normų ir elgesio taisyklių. Tačiau vaikai nėra moralizuojami, gąsdinami, nes auklėtoja visada ieško netinkamo elgesio priežasčių, bando suprasti vaiko poreikiai, būklę ir savijautą, ieškomi individualizuoti, kūrybiški drausminimo būdai. Drausminimas tiesiogiai susijęs su esama situacija, kad vaikui būtų aiškus priežasties-pasekmės ryšys. Prie draudimo stengiamasi pridėti ir tai ką, ar kur galima tai daryti.
6. Auklėtojos pavyzdys ir įkvėpimas: auklėtoja Valdorfo darželyje ne tik yra pedagoginė figūra, bet ir pavyzdys vaikui. Ji stengiasi parodyti meilę, pagarbą aplinkiniams ir gamtai, atsakingumą ir kūrybingumą. Savo elgesiu, kalba ir veiksmais auklėtoja skatina vaiką formuoti tinkamo elgesio įpročius.

Svarbu pažymėti, kad kiekvienas Valdorfo darželis gali turėti savo individualius niuansus ir atlikti tam tikrus pakeitimus auklėtojo ir vaiko santykiuose. Bendrai, Valdorfo darželio kultūra remia glaudų ir pagarbų vaiko ir auklėtojos santykį, kuriame vaikas jaučiasi saugus, priimtas ir skatinamas vystytis savo unikalią, pilnavertę asmenybę.

2.3. Socialinių įgūdžių ugdymas per laisvą kūrybinį žaidimą

Laisvas kūrybinis žaidimas - tai žaidimas, kuris neturi iš anksto numatytų taisyklių, nėra teisingu ir neteisingu atsakymu, nėra galutinio tikslo. Viso žaidimo varomoji jėga yra vaiko vaizduotė, kuri nukreipia žaidimą pasirinkta linkme. Viskas vyksta eksromptu ir improvizuojant be suaugusiojo vadovavimo. Valdorfo darželyje laisvas kūrybinis žaidimas yra vienas svarbiausių socialinių įgūdžių mokymosi priemonių, kurio metu auklėtoja taip pat gali stebėti, kaip ir kokie socialiniai vaiko įgūdžiai yra išvystyti, kame jam reikia pagalbos ar pastiprinimo. Laisvas žaidimas nereiškia ribų nebuvimo, jos apmąstomos atsižvelgiant į vaikų poreikį žaisti. Žaidimas darželyje vyksta tiek uždaroje, tiek lauko erdvėje, ir tam kad vaikai būtų ir jaustųsi saugūs yra nustatomos tam tikros ribos bei keletas taisyklių. Svarbu, kad ribos ir taisyklės atitiktų vaiko amžių ir prigimtį. Jeigu gyvybei gresia pavojus, kategoriški draudimai yra būtini. Elgesys, kuris yra pavojingas pačiam vaikui ar aplinkiniams – piktybiškas mušimasis, žaidimas su pavojingais įrankiais, yra draudžiamas, todėl Valdorfo darželyje vadovaujamasi taisykle „negalime skriausti savęs ir kitų“. R. Štaineris teigė, kad „jei vaikas žaisdamas sugebėjo visą savo meilę atiduoti jį supančiam pasauliui, jis galės rimtose vėlesnio gyvenimo užduotyse su pasitikėjimu ir jėga atsiduoti, tarnauti pasauliui.“

Didžiosios Britanijos organizacija „Play England“ (Santer, J., & Griffiths, C., 2007) laisvą žaidimą aprašo kaip nestruktūrizuotą ir vaikų inicijuotą veiklą, kuriai nekeliami suaugusiųjų sugalvoti tikslai ir reikalavimai bei veiklos principai. Naujausi tyrimai rodo, kad laisvas žaidimas vaikams gali padėti išvengti psichikos sveikatos problemų, o jas turintiems – sušvelninti bei gydyti. Taigi paskutiniu metu dalyvaujant įvairiuose seminaruose, skirtuose valstybinių darželių mokytojams ir pagalbos specialistams, vis daugiau kalbama apie laisvo žaidimo svarbą. Todėl savo darbe tenka vis daugiau kalbėti kas yra tikrasis laisvas žaidimas rementis Valdorfo pedagogika, nes dar tenka stebėti, kai pedagogai įsitraukia į žaidimą ir pastarasis jau virsta suaugusiojo aiškinimu ir vadovavimu.

Valdorfo darželio grupėje vaikai būna įvairaus amžiaus, todėl laisvo žaidimo metu jie ugdomi stebėdami, padėdami, bendradarbiaudami vieni su kitais, mokosi išreikšti savo mintis, jausmus ir poreikius, o taip pat gerbti ir priimti kitų nuomonę, pasirinkimus bei sprendimus. Laisvo žaidimo metu vyresnieji mokosi rūpintis mažesniais, kurie dažnai tampa jų vaikais, gyvūnėliais. Taip ugdomi atsakomybės jausmas. Mažesnieji mokosi stebėdami vyresnius vaikus, ugdomas gebėjimas prašyti pagalbos, susitarti. Bendrai laisvo žaidimo metus vaikai mokosi susitarti, spręsti konfliktus, dalintis. Išryškėja lyderiai, temperamentai, atsiskleidžia prigimtinių vertybės ir kitos šeimoje įgytos nuostatos.

Valdorfo darželyje suaugusiojo vaidmuo laisvo žaidimu metu yra sukurti saugią aplinką, suteikti erdvę, laiką, psichologinę atmosferą, priemones, jis dėmesingai stebi, tačiau tiesiogiai nesikiša. Vyksta ugdymas iš periferijos, kad vaikas galėtų paskęsti savo fantazijose t.y. saugiai išgyventi savo vidinį pasaulį. Stebėdamas vaikus laisvo žaidimo metu grupės auklėtojas gali geriau suprasti ir pažinti vaiką bei pastebėti galimus vystymosi sunkumus.

Remiantis Valdorfo pedagogika, laisvas kūrybinis žaidimas – ugdymo šaltinis, kurio nauda yra visapusiškai reikšminga socialinių įgūdžių formavimuisi:

- Lavina problemų sprendimo įgūdžius.
- Atsiskleidžia kūrybiškumas.
- Skatina eksperimentuoti.
- Lavina lyderystės įgūdžius.
- Vaikai mokosi patirti visais pojūčiais, judėti kūnu, veikti rankomis ir kojomis.
- Vaikai įgyja pusiausvyrą, išmoksta valdyti savo kūną, švelniai prisiliesti ir stipriai sugriebti. Pamažu gimsta mintis: aš galiu kurti pasaulį, nes galiu jį paliesti.
- Laisvo žaidimo metu vaikai gali geriau suprasti jausmų ir elgesio tarpusavio ryšį.
- Vaikai įgyja naujų sugebėjimų, įgūdžių, vertybių, patirties, ugdoma motorika, kalba, vaizduotė.
- Nevaržomai žaisdami vaikai perdirba, įsisavina, patirtus teigiamus ir neigiamus išgyvenimus, įspūdžius, atkartoja ir pamėgdžioja suaugusiuosius.

- Žaidimas skirtingose erdvėse atveria vaikui gamtos ir kultūros pasaulius.

Žaisdamas vaikas imituoja viską, kas jį supa ir perima to pasaulio vertybes. Laisvam žaidimui labai svori vaizduotė. Pirmą kartą vaiko gyvenime ji pasireiškia antraisiais – trečiaisiais gyvenimo metais. Tada žaidimas praranda savo konkretų, su objektais susijusį pobūdį. Vaikui jau neįdomu, pavyzdžiui, daužyti į lėkštes ir keptuves. Dabar puodas tampa namu, o šaukštas – žmogumi. Pasiūlius dvejų metų vaikui dubenį smėlio ir pasakykite, jog tai gimtadienio tortas. Vaikas, ko gero, pradės tą smėlį valgyti. Ketverių metų vaikas jau žino, jog tai žaidimas, ir pradeda smėlį puošti gėlėmis, lapais ir sukviečia draugus į gimtadienio šventę. Šio amžiaus vaikas gali paimti į rankas paprasčiausius daiktus ir paversti juos kuo tik nori. Vaikui pradėjus mąstyti, pabunda ir jo vaikiška vaizduotė. Kartu bręsdami mąstymas ir vaizduotė tampa kūrybiniu mąstymu, gebėjimu įsivaizduoti ne tik tai, kas yra dabar, bet ir kas bus ateityje.

Vaiko laisvas kūrybinis žaidimas parodo, kaip jis jaučiasi, kas jam rūpi, kuo jis domisi, o gal kas jam labai svarbu šiame gyvenimo laikotarpyje. Dažnai vaikai patyrę nemalonius jausmus, skausmą ar baimę ne vieną kartą žaidžia tą patį žaidimą. Jie žaidžia tol, kol nesąmoningai suvokia juos užvaldžiusius jausmus.

Anot E. H. Grunelius (1998) “reikia jausti, kaip žaidžia vaikų grupė: ar liejasi natūralus, vaikų amžiui būdingas vaizduotės srautas ir ar jie bendrauja harmoningai, kūrybiškai, ar prasiveržia chaotiška netvarkinga veikla, kuri skatins norą dominuoti ir vaidytis. Šiuo atveju auklėtojai būtinai turi įsikišti.“

Laisvi žaidimai yra vidinės disciplinos, savireguliacijos kūrimo įrankis, nes laisvai žaisdami vaidinimus vaikai ypač daug naudoja vidinės, asmeninės kalbos. Vaikai su savim kalba apie tai, ką daro, ką dar ketina daryti. Jokia kita vaikų veikla nereikalauja, neįtraukia tiek daug vaiko vidinės kalbos. Ši vidinė kalba siejasi su mūsų mąstymo įgūdžiais suaugus: kiek gerai pavyksta įveikti kliūtis, įvaldyti bendravimo situacijas, rasti sudėtingus sprendimus, valdyti emocijas. Kai vaikų žaidimas yra struktūruojamas, vaikų vidinė kalba naudojama vis mažiau, ji ima nykti. Todėl tai, kad vaikų žaidimo akcentai tampa mokymasis, konkuravimas, pasiekimai, tai, kad vaikų žaislai nebeskatina fantazijos žaidimų, vaikai nebegauna galimybių save disciplinuoti, save reguliuoti. Kai vaikai gauna galimybes laisvai nestruktūruotai žaisti fantazijos vaidmeninius žaidimus, jų savireguliacija pagerėja.

Peter Gray, remdamasis savo mokslinė patirtimi, daro prielaidą, kad vaikai jaučiasi negalintys kontroliuoti savo gyvenimo dėl nykstančio laisvo žaidimo ir vis daugiau laiko užimančių struktūrizuotų akademinių veiklų, suaugusiųjų kontroliuojamos veiklos.

Pedagogams skirtame leidinyje apie laisvo žaidimo naudą sakoma: „Žaidimai gali padėti lavinti pažintinį, socialinį, kalbinį ir emocinį vystymąsi. Įvairių raidos sutrikimų turinčių vaikų žaidimams būdingi abipusio socialinio bendravimo sunkumai, riboti ir pasikartojantys elgesio modeliai. Vaikams,

turintiems įvairius raidos sutrikimus, dažnai trūksta lankstumo ir socialinio įsitraukimo. Todėl be papildomų nurodymų šie vaikai rečiau užsiima įprastu žaidimu“. Todėl laisvas kūrybinis žaidimas gali tapti mokomąja bei kartu terapine priemone vaikams stokojantiems socialinių įgūdžių. Tą patvirtino ir danės Valdorfo pedagogikos auklėtojos ir šeimos terapeutės Gitte Drewes paskaitos, kurios vyko 2023 metų rudenį Kaune. Lektorė pasidalino savo neįkainojama patirtimi apie darbą su vaikais, kurie turėjo įvairių raidos sutrikimų ir silpnus socialinius įgūdžius.

Kitas svarbus momentas, kad šiuolaikinis jaunimas nemoka kūrybiškai mąstyti ir tai susiję su ankstyvuoju akademiniu mokymu. Todėl tam, kad žmogus galėtų būti kūrybiškas, pirmus septynerius metus turi turėti galimybę kūrybiškai judėti ir daug žaisti. Suomių tyrimas (Reunamo, J., Lee, H.C., Wang, L., Ruokonen, I., Nikkola, T., & Malmstrom, S., 2014), kuriuo buvo siekta nustatyti ryšį tarp kūrybiškumo ir laisvo žaidimo, išryškino žaidimo svarbą tiek pagal apimtį, tiek kaip būtiną socializacijos dalį. Nustatyta, kad vidiniai vaikų įgūdžiai lemia asmeninius pasirinkimus ir asmeninį bendraamžių kontaktų tinklą, o kūrybingi vaikai traukia vienas kitą ir susitinka svarbiuose socialiniuose procesuose žaidimo metu. Tačiau mažiau kūrybingi vaikai išstumiami iš kūrybinio žaidimo branduolio. Todėl vaikus, kuriems svarbu vystyti kūrybingumą ir socialines kompetencijas reikia labiausiai skatinti ir įtraukti į laisvo žaidimo užsiėmimus.

Apibendrinat, galime teigti, kad Valdorfo pedagogikoje laisvas žaidimas yra viena svarbiausių veiklų, kurioje vaikas mokosi socialinių įgūdžių. Stebėdami vaiką laisvo žaidimo metu galime pamatyti būsimos pasaulio sampratos užuomazgos. Todėl leiskime vaikams žaisti laisvai – tai pagrindinės jų pamokos vaikystėje, kurių nebus galima pakartoti, pakeisti, persimokinti.

IŠVADOS

1. Socialiniai įgūdžiai yra socialinės kompetencijos dalis, kurie vystosi visą gyvenimą. Socialinių įgūdžių samprata apima asmens gebėjimą elgtis adekvačiai ir adaptyviai (prisitaikant prie nuolat kintančios socialinės aplinkos), gebėjimą sugyventi su kitais asmenimis ir įvairiomis grupėmis, užmegzti ir plėtoti tarpasmeninius ryšius, ieškoti kompromisų, konstruktyviai spręsti konfliktus, mokytis ir kurti kartu su kitais žmonėmis, siekti bendruomenės bendrų tikslų, plėtoti socialinę sąveiką, dalyvauti tautos ir bendruomenės kultūriniame, pilietiniame gyvenime, gerbti demokratinės visuomenės gyvenimo principus ir vertybes, pasirinkti sveiką gyvenseną, rūpintis aplinka. Socialiniai įgūdžiai tai pat yra gebėjimas pasirūpinti savimi buitiniame lygmenyje: savarankiškumas, savitvarka, savireguliacija ir t.t. Pirmo septynmečio metu įgyti socialiniai įgūdžiai – sėkmės raktas ne tik mokykloje bet ir gyvenime.
2. Socialinių įgūdžių svarba vaikams iki pradedant lankyti mokyklą (t.y. iki 7 metų) Valdorfo pedagogikoje yra nenuginčijama, nes tai esminis pagrindas vaiko gebėjime sėkmingai integruotis visuomenėje, siekti akademinių žinių ir harmoningam asmenybės skleidimuisi.
3. Valdorfo darželyje vaikas socialinių įgūdžių mokosi per dienos ritmą, per bendravimą su suaugusiais ir kitais vaikais, o labiausiai laisvo žaidimo metu. Laisvas kūrybinis žaidimas yra viena svarbiausių veiklų, kurioje vaikas mokosi socialinių įgūdžių

REFLEKSIJA

Pasirinkusi temą apie socialinių įgūdžių svarbą, daug skaičiau ir mąsčiau, atidžiai stebėjau vaikus tiek dirbdama Valdorfo darželyje tiek dabartiniame darbe valstybiniame darželyje kaip socialinė pedagogė. Šią temą pasirinkau, nes kuo toliau tuo labiau įsitikinu, kad ji yra svarbiausia vaiko vystymuisi iki septynių metų ir yra pagrindas visavertei savirelizacijai. Geri socialiniai įgūdžiai yra tarsi sėkmės raktas einant per gyvenimą. Kitas labai svarbus momentas, kodėl rinkausi šią temą, nes socialiniai įgūdžiai yra mano darbo objektas. Dabartiniame savo darbe darau daug vaikų ir grupių stebėjimų, teikiu savo pastebėjimus apie vaiko socializaciją kai jis siunčiamas į pedagoginę psichologinę tarnybą (PPT). Nemažai svarbus momentas yra tas, kad ruošiuosi rašyti magistro darbą apie Valdorfo pedagogikos elementų integraciją į valstybinio darželio ugdymo planą siekiant padėti geriau ugdyti vaiko socialinius įgūdžius.

Ruošdamasi šiam rašto darbui atidžiau pažvelgiau į vaiko pirmojo septynmečio tarpsnius – kas būdinga kiekvienam tarpsniui, kokių kompetencijų įgyja augdamas vaikas, kaip jis skleidžiasi kolektyve. Ėmiau labiau suprasti dienos ritmo ir laisvų kūrybinių žaidimų svarbą. Dabar matau kitaip žaidžiančius vaikus ir man nepaprastai įdomu juos stebėti. Ilgiau ir atidžiau stebėdama vaikus laisvo kūrybinio žaidimo metu galiu geriau suprasti vaiko savijautą, jausmus ir pamatyti užslėptas emocijas, bendravimo bei kitus sunkumus.

Teko perskaityti nemažai literatūros pasirinkta tema ir tai nepaprastai praturtino mano žinias. Kadangi šiuo metu esu edukologijos magistro studentė, tai turėjau galimybę prieiti prie mokslinių tyrimų analizių apie Valdorfo pedagogiką, kurie nėra plačiai prieinami paprastam skaitytojui. Įsitikinau, kad Valdorfo darželius pilnai iki septynių metų lankę vaikai turi geresnius socialinius įgūdžius ir yra labiau pasiruošę mokyklai nei valstybinius darželius lankę.

Šio baigiamojo darbo rašymas buvo lyg didelė koncentracija į mažo vaiko pasaulį: dažnai išgyvendavau savo vaikystės akimirkas, prisimindavau sutiktus vaikus iki septynių metų Valdorfo darželyje. Taip pat intensyviai galvojau, kaip galėčiau kuo daugiau Valdorfo pedagogikos elementų pritaikyti dabartiniame savo darbe valstybiniame darželyje. Galiausiai supratau, kad būtent socialinių įgūdžių tema yra mano svarbiausias domėjimosi objektas pedagoginiame darbe. Esu laiminga ir dėkinga už galimybę gilintis ir pažinti Valdorfo pedagogiką, nes ji mane labai stipriai subrandino ir tebebrandina ne tik kaip specialistę, bet ir kaip asmenybę.

LITERATŪRA

1. 2020-2023 m. Valdorfo pedagogikos seminaro medžiaga.
2. Aiger, A. (2017). Five Domains for Early Childhood Development. Prieiga per internetą: <https://www.hellomotherhood.com/article/156820-five-domains-for-earlychildhood-development/>
3. Brochmann. I., (1999) Ar skriaudžiame savo vaikus. Presvika. Vilnius
4. Buttfield, J. (2017). Social Skills. Kid Sense Child Development. Prieiga per internetą: <https://childdevelopment.com.au/areas-of-concern/play-and-social-skills/socialskills/>
5. Buttfield, J. (2018). Social Skills. Unley: Kid Sense Child Development. [žiūrėta 2019-12-28]. Prieiga per internetą: <https://childdevelopment.com.au/areas-of-concern/play-and-socialskills/social-skills/>
6. Compani M.L., Lang P. (2015).Valdorfo vaikų darželis šiandien. Mijalba
7. Elliott, S. N. (2017). Use of the New SSIS Social-Emotional Learning Edition Classwide Intervention. Prieiga per internetą: <https://www.pearsonassessments.com/professional-assessments/blogwebinars/webinars/2017/04/use-of-the-new-ssis-social-emotional-learning-edition-classwideintervention-program-041117.html>
8. Gliokler, M. (2003) Tarpusavio santykių galia. Lietuvos Valdorfo pedagogikos centro leidybos grupė, Vilnius.
9. Grunelius E. M. Ankstyvosios vaikystės pedagogika. Valdorfo vaikų darželis. V., 1999.
10. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. (2014). Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/ikimok_pasiekimu_aprasas.pdf
11. Martzog, P., Kuttner, S., & Pollak, G. (2016). A comparison of Waldorf and non-Waldorf student-teachers' social-emotional competencies: Can arts engagement explain differences? Journal of Education for Teaching, 2016(1), 66-79. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/02607476.2015.1131365>
12. McCabe, P. C., Altamura, M. (2011). Empirically valid strategies to improve social and emotional competence of preschool children. Prieiga per internetą: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/pits.20570#accessDenialLayout>

13. McFall, R.M. (1990). The Enhancement of Social Skills. In: Marshall, W.L., Laws, D.R., Barbaree, H.E. (eds) Handbook of Sexual Assault. Applied Clinical Psychology. Springer, Boston, MA. Prieiga per internetą: https://doi.org/10.1007/978-1-4899-0915-2_18
14. Merrell K. W., Gimpel G. A. (1998) Social Skills and Social Competence. Handbook of Child Psychology New York;
15. Oguejiofo, N. (2018). Stages of Development in a Preschool Aged Child. Motherhood. Prieiga per internetą: <https://www.hellomotherhood.com/stages-of-developmentin-a-preschool-aged-child-4670175.html>
16. PATARIMAI PEDAGOGAMS: kaip vaiką, turintį įvairiapusių raidos sutrikimų, mokyti žaidimo įgūdžių ir socialinės sąveikos. Prieiga per internetą: <https://srvks.lt/wp-content/uploads/2022/03/Zaidimo-igudziai-socialine-saveika.pdf>
17. Rasos Kabailaitės magistro darbas (2001) „Valdorfo pedagogikos įgyvendinimas Lietuvos ikimokyklinio ugdymo institucijose“, Vilnius.
18. Raudeliūnaitė, R. (2007) Sutrikusio regėjimo paauglių socialiniai įgūdžiai ir jų ugdymo pedagoginės prielaidos. Šiauliai.
19. Reunamo, J., Lee, H.C., Wang, L., Ruokonen, I., Nikkola, T., & Malmstrom, S. (2014). Children's creativity in day care. Early Child Development and Care, 184, 617 - 632. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/263689500_Children's_creativity_in_day_care
20. Rogge J. U. (2004). Vaikams reikia ribų. Vilnius : Alma littera,
21. Santer, J., & Griffiths, C. (2007). Free play in early childhood: a literature review. National Children's Bureau. Prieiga per internetą: <http://www.playengland.net/wp-content/uploads/2015/09/free-play-in-early-childhood.pdf>
22. Steedly K. M., Schwartz A., Levin M., Luke S. D. (2008) Social Skills and Academic Achievement. Stanford.
23. Štaineris R. Gyvo mokymo ir auklėjimo ištakos. V., 2005.
24. Štaineris R. Žmogiškosios esybės vystymasis. V., 2000.
25. Tarptautinių žodžių žodynas. (2001). Vilnius.
26. Vaiko psichologijos centras Laisvas žaidimas ir savireguliacija. Prieiga per internetą: <http://www.mesvaikystei.lt/?pg=46>